

Мэдээллийн самбар - 10.

Монгол Улсын Ойн салбарын талаар юу мэдвэл зохих вэ?

Монгол Улс нь газар нутгийн хэмжээгээрээ дэлхийд эхний 7 ордог бөгөөд Ази тивийн далайд гарцгүй орнуудын нэг юм. Нутаг дэвсгэрийн хэмжээтэйгээ харьцуулахад Монгол орны ойн сан маш бага бөгөөд тархалт нь жигд бус. Монгол орны ой нь тус орны хойд хэсэгт өөрөөр хэлбэл зүүн сибирин бореал ой (их тайга), төв азийн хээр цөлийн заагт оршдог. Өнгөрсөн жилүүдэд ойн талбай их хэмжээгээр хорогдсон нь ойг хамгаалах ажил үндсэндээ орхигдож, мод бэлтгэлийг ямар ч зохицуулалтгүй явуулж ирсэнтэй холбоотой юм. Тус орны хойд хэсэгт орших шилмүүст ой нь бореал ой, ойт хээрийн бүсэд ургадаг. Монгол орны хойд хэсгийн ойгоор бүрхэгдсэн талбай нь 7 аймгийн нутаг дэвсгэрийг хамран оршдог:

- Хөвсгөл - 29%
- Сэлэнгэ - 16%
- Булган - 14%
- Хэнтий - 11%
- Төв - 10%
- Архангай - 8,5%
- Завхан - 5%

Ойн модны төрөл зүйлд сибирь шинэс (*Larix sibirica*), ойн нарс (*Pinus sylvestris*), сибирь гацуур (*Picea obovata*), сибирь жодоо (*Abies sibirica*), хус (*Betula*), улиас (*Populus tremula*), улиангар (*Populus*), бургас (*Salix*) зонхилон тархсан байдаг.

Монгол орны ойн сан экологийн хувьд чухал үүрэг гүйцэтгэдэг бөгөөд ялангуяа ус чийгийн горимыг зохицуулж, хөрсийг хамгаалдаг.

Монгол орны ойн санг тоогоор илэрхийлбэл:

- ▶ Ойн сангийн талбайн 58% нь тусгай хамгаалалтын бүсэд хамрагддаг
- ▶ Монголын ойн жилийн өсөлт 12,0 сая м³
- ▶ Ойн санд 140 төрөл зүйлийн мод, сөөг ургадагаас шилмүүст төрөл зүйл зонхилдог
- ▶ Монгол Улсын Их Хурал 1995 оноос хойш хөрс ашиглах, хүрээлэн буй орчин, агаар, ургамал, ан амьтныг хамгаалах, химийн хорт бодистой аюулгүй ажиллах, хүрээлэн буй орчинд үзүүлж буй нөлөө, тусгай хамгаалалтын бүс нутаг болон байгаль хамгаалах ажилтай холбогдсон нийт 23 экологийн хууль баталсан байна.
- ▶ Ойгоор бүрхэгдсэн талбайн хэмжээ 19 сая га бөгөөд энэ нь тус улсын нутаг дэвсгэрийн 12% эзэлж байгаа юм

Ус ямар их ямар ач холбогдолтой болохыг мэдэх үү?

Ойн хуулийг дагаж мөрдөх ёстой!

Монгол Улсын ойн хуулинд ой модны эх үүсвэрийг гурван бүсэд хуваадаг:

- **Ойн хорниотой зурвас** нь тусгай хамгаалалтын, үндэсний парк, дархан цаазат газар г.м. “суб – альпийн” бүсийн нутгийг хамардаг. Зарим орон нутагт иргэд түлшний мод бэлтгэх, модон бус бүтээгдэхүүн болох нарсны боргоцой, бугын унасан эвэр түүхийг ч хориглодог. Энэ ангилалын ойн харуул хамгаалалт чанга байдаг.
- **Хамгаалалтын бүсийн ой** – том гол, мөрний эргээс 5 км, том голын хоёр эргээс 3 км, төмөр замын хоёр талаас 1 км, том хот дагасан гол авто замаас 80 км, жижиг хот дагасан авто замаас 30 км газарт “ногоон зурвас” гарган тусгаарласан ойг хэлнэ. Газрын гадаргуугийн налуу 30° илүү, 100 га-гаас бага талбайтай ой, мод бэлтгэсэн ойн захаас 50 метрийн дотогш мод бэлтгэхийг хориглодог.
- **Ашиглалтын бүсийн ой** – ойгоор бүрхэгдсэн үлдсэн талбай энэ ангилалд хамрагдана. Ашиглалтын ойд мод бэлтгэлийн ажлыг олгосон зөвшөөрлийн дагуу улсад зохих хураамж төлсний үндсэн дээр явуулана.

Генийн удмын сангаа хадгалж байгаа нөхөн үржихүйн материалыг ойжуулалтын ажилд ашигласнаар ойн эрүүл ахуй сайжрах, биологийн олон янз байдлаа хадгалах, бүтээгдэхүүнлэг болон бүтээгдэхүүнлэг бус чанарыг нь нэмэгдүүлэх нөхцөл бүрддэг.

Монголын ойн менежментэд учирч байгаа гол бэрхшээл

- Ойн ашиглалт урсгалаар ямар ч зохицуулалтгүй явагддаг, ой хамгаалалт хангалтгүй
- Хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөгөөр ой хорогдож, ойгоор бүрхэгдсэн талбай хасагдан үнэгүйдэж байна
- саяхан хийсэн судалгааны дүнгээс харахад Монгол орны ойн сангийн 40% хувь нь ямар нэг байдлаар хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөнд өртсөн байна
- ой хорогдож үнэгүйдэхэд хамгийн их нөлөөлж байгаа хүчин зүйлүүдэд санаатай болон санаандгүй түймэр тавих, бэлчээрийн талхалтад нэрвэгдэх, олборлолт явуулах, орлого олох зорилгоор хууль бус аргаар мод бэлтгэх, хууль бус мод бэлтгэл, ойт хээрийн бүсэд хадлан хадаж бэлтгэх, хууль дүрэм зөрчсөн тохиолдолд хариуцлага үл тооцох, биотик ба абиотик хөнөөгч зүйл орж байна.

Ойн салбарт тохиолдож байгаа бэрхшээлийг шийдэхийн тулд экологи, эдийн засаг, нийгэмд тусах нөлөөг өөртөө багтаасан ойн тогтвортой менежментийн нэгдсэн системийг нэвтрүүлэх нь чухал юм.

Бүс нутагт ургаж байгаа модыг хувиар харуулахад

Модны төрөл зүйл	Бүс нутаг		
	Төв [%]	Баруун [%]	Зүүн [%]
Шинэс (<i>Larix sibirica</i>)	54	94	66
Нарс (<i>Pinus sylvestris</i>)	16	-	10
Сибирь нарс (<i>Pinus sibirica</i>)	12	6	12
Гацуур (<i>Picea obovata</i>)	3	-	-
Хус (<i>Betula spp</i>)	12	-	12
Нийт	100	100	100

FAO, 2017